

תשובה - סדנא למורים

המטרות

- המורים יתוודעו לגווייה השונים והרבים של התשובה בדרך חווייתית ויצירתית.

מבנה השיעור

- **פתיחה:** הצגת הנושא (מליאה)
- **שלב א':** נמשלה התשובה ל... (קבוצות)
- **שלב ב':** עבודת יצירה (קבוצות)
- **שלב ג':** הצגת התוצרים ושיתוף בתובנות (מליאה)
- **סיכום:** הקראת קטע תפילה (מליאה)

ההכנות הנדרשות

- יש לצלם את דף המשימה: נמשלה התורה ל... (נספח 2) כמספר הקבוצות בסדנא.
- יש לצלם את דימוי התשובה (נספח 1), להפריד את הכרטיסים ולהדביק כל אחד מהם על אחד הצילומים של דף המשימה (נספח 2).
- יש להכין חומרי יצירה: שמיניות בריסטול, כלי כתיבה, דפי טיוטה, צבעים, פלסטלינה, דבק, מקלות ארטיק, גפרורים עוד.

מהלך הסדנא

פתיחה: הצגת הנושא

- נקרא קטע מהספר "אורות התשובה" של הרב קוק: "רוח התשובה מרחף בעולם והוא נותן לו את עיקר צביונו ודחיפת התפתחותו, ובריא בשמיו הוא מעדן אותו ונותן לו את כל כשרון יופיו והדרו".
- נציג את מטרת הסדנא: לחוש במעט את רוח התשובה המרחף בעולם, להריח את ריחה המבושם ולראות את יופייה והדרה בגווייה השונים.

שלב א': נמשלה התשובה ל... (קבוצות)

- נתחלק לקבוצות של 4-6 מורים.
- נחלק לכל קבוצה את דף המשימה: נמשלה התשובה ל... (נספח 2).
- נעבוד בקבוצות.

שלב ב': עבודת יצירה (קבוצות)

- נפרוס על שולחן במרכז החדר מגוון חומרי יצירה.

- ניתן לכל קבוצה שמיניות בריסטול בצבעים שונים.
- נבקש מהמשתתפים לכתוב את הדימוי בכותרת הדף ולבטא אותו ביצירה.

שלב ג': הצגת התוצרים ושיתוף בתובנות מהיצירה (מליאה)

- נערוך סבב בו נציג מכל קבוצה מציג בתורו את התוצר שהוכן בקבוצתו, מסביר את הדימוי שביצירה ואת הקבלתו לתשובה ומשתף את המליאה בתובנות שהתחדשו בעקבות הדימוי.

סיכום: הקראת קטע תפילה (מליאה)

- נקריא קטע תפילה על התשובה.

הצעה : אפשר לתלות את יצירות המורים במסדרון כתערוכה מקדימה ללימוד הנושא בכיתות.

נספח 1: דימויי התשובה

משל: *התשובה ארסואה לנאמר:*

"אין מכה בעולם שאין לה רפואה, רפואתו של יצר הרע – תשובה"
[תנחומא כ"ח, י"ח]

משל: *התשובה למן שניתן לך במן לנאמר:*

"עשה תשובה עד שאתה בכוחך,
עד שהנר דולק תן לו שמן.
כבה הנר אין השמן מועיל כלום"
[ילק"ש קהלת רמז תתקע"ט]

משל: *התשובה לאכזות לנאמר:*

"בוא וראה כמה גדול כוחה של תשובה:
שהיא ממלכת את בני אדם בעולם,
וקושרת להם כתרים בראשיהם,
ומרפאת את החולי מאליו,
ומצלת אותו מכל יגון ואנחה וצער"
[תנודב"א י"ח]

משל: *התשובה למן לנאמר:*

"תשובה ומעשים טובים (הם) כתרים בפני הפורענות"
[אבות ד', י"א]

משל: *התשובה אסתח צב לנאמר:*

"אמר הקדוש ברוך הוא לישראל:
בני, פתחו לי פתח אחד של תשובה כחודה של מחט,
ואני פותח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרונות נכנסות בו"
[שהש"ר ה', ג']

משל: *התשובה אסוקליט לנאמר:*

"ואלו הם פרקליטין של אדם: תשובה ומעשים טובים [שבת ל"ב, א']
ר' אליעזר בן יעקב אומר: העושה מצווה אחת קונה לו פרקליט אחד,
והעובר עברה אחת קונה לו קטיגור אחד"
[שהש"ר ה', ג']

משל: *התשובה אביבוס לנאמר:*

"והנה מדרגות רבות לתשובה, ולפיהם יתקרב האדם אל ה' יתעלה.
ולעולם אין הנשמה טהורה בטהרה שלמה, שיהיו העונות כלא היו, אלא אחר שיטהר..
את לבו.

כמו בגד המטונף: אם יכבס אותו מעט, אז יעבר הטינוף, אבל רושם וכתם יישאר בו.
אבל לפי רוב הכיבוס יתלבן לגמרי. וכן כתיב: "הרב כבסני מעוונתי" (תהילים נ"א, ד')

[אורחות צדיקים שער כ"ו]

נספח 2:

מלאכה התשובה:

[יש להדביק לכאן את אחד הדימויים שגזרנו מנספח 1]

• משימה א':

1. התבוננו בדימוי, נסו לראות מה הוא כולל.
2. דונו בשאלה: למה מדמים חז"ל את התשובה דווקא בדימוי הזה? מה מקביל בין הדימוי לתשובה?

• משימה ב':

3. קראו את דף המקורות שלפניכם וסמנו מה הם המקורות שיכולים להרחיב את ההקבלה בין הדימוי שעליו דנתם ובין התשובה.
4. כתבו את התובנות שהתחדשו לכם בהבנת מושג התשובה בעקבות משימות אלו.

1. מהות היהודי שהוא בן מלך, כמו שאנחנו מתפללים: אבינו מלכנו... אנו בניך ואתה אבינו...

אורות התשובה ט"ו, י': "כששוכחים את מהות הנשמה העצמית, כשמסיחים דעה מלהסתכל בתוכיות החיים הפנימיים של עצמו, הכול נעשה מעורבב ומסופק. והתשובה הראשית... היא שישב האדם אל עצמו, אל שורש נשמתו, ומיד ישוב אל האלוהים."

2. **אורות התשובה ג':** "...הוא מרגיש בקרבו שהוא מדוכא מאד, שהוא מלא עוון... מתבייש הוא מעצמו... מתמרמר על עצמו... מתוך מרירות נפשית זו באה התשובה כרטייה של רופא אמין... בכל כוחה היא באה וזורמת בתוך נפשו... הרגשתו נעשית יותר בטוחה... הוא מתמלא עוז... הוא נברא מחדש... [שם ה', א'] "התשובה היא ההרגשה היותר בריאה של הנפש. נשמה בריאה בגוף בריא, מוכרחת היא לבא לידי האושר הגדול של תשובה"

3. **ביאורי אגדות, ברכות ל"ב, ב':** "זה שאמר הכתוב ואני תפילתי לך ה' עת רצון... שערי תפלה פעמים פתוחים פעמים נעולים, אבל שערי תשובה לעולם פתוחים. אמר לו: מנין?... דכתיב: נוראות בצדק תעננו אלוקי ישענו, מבטח כל קצווי ארץ וים רחוקים... הים הזה לעולם פתוח כך ידו של הקדוש ברוך הוא."

4. **התקרבות להשם, הר' יעקב עדס:** "בכל יהודי קיים רצון פנימי עמוק מאוד להתקרב להשם יתברך יש בני אדם שמרגישים את זה בזמנים רבים ויש בני אדם שמרגישים את זה בזמנים מעטים אבל השורש הפנימי קיים אצל כל יהודי... שבכל יהודי קיימת נשמה קדושה שרצונה הבלעדי הוא לעשות רצון השם יתברך בכל הכוחות."

5. **אורות התשובה ו', א':** "גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם, ויחיד שעשה תשובה מוחלין לו ולעולם כולו" [יומא פ"ו]... ברוח החיים המרחף של התשובה מתחדש הכול לטובה עליונה... התשובה באה משאיפת המציאות כולה להיות יותר טובה ומזוככת... בתוך חפץ זה חבוי כוח חיים של התגברות על המידה המוגבלת של ההווה ועל חולשותיה."

6. **ע"פ מכתב מאלוהיו ח"ג עמ' 92:** "פתחו לי פתח של תשובה כחודה של מחט, ואני אפתח לכם פתח שאפילו עגלות וקרונות נכנסין בו". כך מבקש הקב"ה מאת בני ישראל (שירה"ר ה' ג' על הפסוק "פתחי לי רעיתי"). ואיפה פותחים את הפתח? בלב! כל הרעור של תשובה, כל מעשה טוב, כל התגברות על היצר, מהווה פתח במחיצת הברזל המפרידה בינינו לבין אבינו שבשמים. "הבא ליטהר מסייעין לו" - רק אם כוונתו לשאוף לטהרה.

7. **אורחות צדיקים שער כ"ו:** "ועתה יש לי לכתוב לך... עניינים שהם מעיקרי התשובה... לרדוף פעולת החסד והאמת, שנאמר: "בחסד ואמת יכופר עוון" (משלי ט"ז, ו')... והנה החסד מגן בעד החוטא וישמר עליו מן הייסורין, גם יצילנו מן המוות, כמו שנאמר: "וצדקה תציל ממות" (משלי י', ב').

8. **אורחות צדיקים כ"ו:** "...הטובה הגדולה שהיטיב הקדוש-ברוך-הוא עם בני אדם הוא אשר הכין דרך לפושעים ולחוטאים לנוס מחושך לאור... והקדוש-ברוך-הוא עוזר לשבים לעשות תשובה, אפילו בדבר שאין כוחו של אדם יכול להשיג יחדש בקרבו רוח טהרה עד שישגי ענייני התשובה... שנאמר: "ומל ה' אלוהיך את לבבך ואת לבב זרעך" (דברים ל"ו, ו')... אפילו בדבר שאין בך כוח להשיג, הקדוש-ברוך-הוא ימול לבבך וייתן לך כוח לעשותו".

9. **משנה – יומא - עיקר תוי"ט פרק ח' משנה ט':** "לפי שהדרך הישרה היא שיבור האדם בעצמו להתקדש ולטהר, ואז כשבא לטהר מסייעין לו, ועל זה אמר לפני מי אתם מטהרים. ומפני שלפעמים לפי שיצר לב האדם רע עליו לא יוכל להתגבר עליו לכופו לטהר בתשובה, והוא רחום יכפר עוון, יעוררו ובימין צדקו יתמכהו לבלתי יידח ממנו נידח".

10. **אורחות צדיקים שער כ"ו:** "ר' טרפון אומר: היום קצר והמלאכה מרובה [אבות ב', כ'] כי העולם הזה יום קצר מאוד "כצל ימינו על הארץ" [דה"א כ"ט, ט"ו] ואמרו רבותינו: ...כצל עוף פורח באוויר [ב"ר צ"ו, ב']... ואם אמתין עד שאהיה פנוי... הנה טרדות העולם אינן פוסקות. כמו שאמרו חכמינו: ואל תאמר לכשאפנה אשנה, שמא לא תפנה" [אבות פרק ב', משנה ה'].

11. **אורחות צדיקים-שער כ"ו:** "כמה מעולה מעלת התשובה! אמש היה זה מובדל מהשם אלוהי ישראל יתברך, שנאמר: "עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלוהיכם" (ישעיה נ"ט, ב'); צועק ואינו נענה... ועושה מצוות וטורפין אותן בפניו, שנאמר: "מי בקש זאת מידכם רמס חצרי" (שם שם, י"ב)... והיום הוא מודבק בשכינה, שנאמר: "ואתם הדבקים בה' אלוהיכם" (דברים ד', ד'); צועק ונענה מיד... ועושה מצוות ומקבלים אותן בנחת ובשמחה, שנאמר: "כי כבר רצה האלוהים את מעשיך" (קהלת ט', ד').

12. **שערי תשובה לרבינו יונה:** "וכפי העוצמה של התשובה כך העוצמה של הסליחה והיינו דיש חרטה קטנה בצער קטן ויש חרטה בצער עצום וכמובן שחרטה בצער גדול יותר מכפרת וכן יש ידיו פשוט ויש ידיו מעומק הלב וכן יש קבלה לעתיד קלושה ויש החלטה חזקה ותמיד יש סליחה אבל עוצמתה תלוי בעוצמת התשובה.

13. **משנה – אבות - פרק ד', משנה כ"ב:** "הוא היה אומר, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה , מכל חיי העולם הבא".
"גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם, ויחיד שעשה תשובה מוחלין לו ולעולם כולו".

14. **אורחות צדיקים-שער העשרים וששה - שער התשובה:** "...שידע באמת שהתשובה היא רפואה שלמה לעבירות, כי החולה שאינו מאמין ברפואה שעושים לו שהיא תרפא אותו, לא יחוש לאכול הרפואה או לשתות המשקה, אבל כשהוא יודע בודאי תועלת הסם והמשקה, אז יתאוהו לסבול מרירות הרפואה; כך כשידע בודאי תועלת התשובה, אז יתאוהו להגיע אל מעלות התשובה".

15. **אורחות צדיקים שער כ"ו:** "לעולם יראה אדם עצמו כאלו הוא נוטה למות, ולא יאמר "כשאזקין אשוב", שמא ימות קודם שיזקין, על-כן בכל עת יכון לקראת אלוהיו, כי אין אדם יודע עתו... ויחפש מעשיו בכל רגע, כמאמר רבי אליעזר (שבת קנ"ג, א'): שוב יום אחד לפני מיתתך. אמרו לו תלמידיו: רבנו, וכי אדם יודע מתי ימות? אמר להם: ישוב היום שמא ימות למחר, ונמצא כל ימיו בתשובה, ויהיה מתקשט בכל שעה כאלו עתה יבוא לפני המלך הגדול" (עיין קהלת-רבה ט"ו).

16. **ספר הכוזרי מאמר ג', סעיף ה':** "החסיד הוא המושל [מלך] הוא האדם שחושיו, כוחות נפשו ותאוותיו נשמעים לו... כמו שנאמר: "ומושל ברוחו מלוכד עיר" [משלי ט"ז, ל"ב]... הוא חוסם את הכוחות המתאווים ומונע אותם מלעבור את גבולם... הוא שליט על כוח התאוה... הוא שולט גם על תכונת הכעס... גוער במחשבות דמיוניות המבלבלות את האמת ומטילות אותו לסבך ספקות, נוזף במידות... שלא ישתלטו עליו, ויטוהו מדרך הישר..."